

A Xanela

Revista cultural das Mariñas

A Xanela

Revista cultural das Mariñas

Nº 21

PRIMAVERA

2006

MANUEL LUGRÍS FREIRE
CARICATURIZADO POR ÁLVARO CEBREIRO. 1928.

COLABORACIÓNS

Paulo Martínez Lema, Ana Barral, Maxi Rei, Fernando Díaz-Castroverde, Gabriela Rodríguez, Ana Cibeira, Iolanda González Villar, Xabier López, Pablo Carlos López, Alfredo Erias, João de Castro Nunes, Fernando Botto Semedo, António dos Santos Silva, Mª Virgínia Monteiro, Antón Fafián Porto, Víctor Tizón, Xesús Torres, Xosé Mª Veiga Ferreira, Juan Sobrino Ceballos, Xosé Luis Sobrino e Baraxeiro.

TEXTOS

Manuel Lugrís Freire, Ramón Otero Pedrayo, Víctor Luis Molinari

DESEÑOS

Víctor Tizón, Luis Otero, A. Erias e Olaia Torres

FOTOGRAFÍAS

Veiga Roel, Veiga e Arquivo Eira Vella

COORDENA

Suso Torres

MAQUETA

Equipo Xerri

IMPRIME

Lugami, Artes Gráficas. Betanzos

D.L.

C - 1696 /96

Agradecementos:

A todos os **anunciantes** (locais comerciais, empresas e entidades) que fan posible a saída dun novo número de *A Xanela*, pola súa fidelidade e colaboración.

A todas as persoas que teñen colaborado e participado nos últimos meses nas actividades da nosa asociación cultural e moi especialmente a: Baldomero Cores, Mijail Moriatov e Adolfo do grupo Noite na Auga, Manuel López Foxo, Lois Diéguez e Alfonso Blanco, alumnos do CEIP Vales Villamarín que participaron nos actos de homenaxe a Manuel María e aos seus mestres.

Correccións ao número anterior

O poema de Alexandre Nerium, da páxina 7, que apareceu erroneamente co título «Unha aberta», en realidade non tiña título. As nosas disculpas ao autor.

No artigo «No centenario do seu promotor. Oliveira Guerra e a Céltica», de Xesús Torres Regueiro, cítase na páxina 18 o *Auto do Mariñeiro* de Manuel María en lugar do *Auto do Labrego*, que é o correcto.

Manuel María na lembranza:

Eira Vella organizou unha serie de actos (en colaboración coas concellaría de Cultura e Xuventude e Normalización Lingüística) de homenaxe a Manuel María, a quen o concello de Betanzos acordou dedicarlle unha rúa. Mostra bio-bibliográfica, proxección de "Peregrinaxes. Viaxando con Manuel María", conferencia de Manuel López Foxo, recital poético, e mesa redonda con Alfonso Blanco, Lois Diéguez e Xesús Torres, foron os actos desenvolvidos entre o 6 e o 21 do pasado abril.

Intercambios:

A Xanela intercámbiase con outras publicación culturais de calquer ámbito. Para solicitar intercambio dirixirse ao noso enderezo:

A.C. Eira Vella
Praza do Mestre José Dapena 1
Antigas Escolas do Asilo, baixo.
15300. Betanzos

Ou ao noso correo electrónico:
<http://eiravellabetanzos@yahoo.com>

Postais Literarias:

Eira Vella editou (en colaboración coa Concellaría de Cultura) tres modelos de postais literarias. Están dedicadas a Manuel María, Xosé María Pérez Parallé e Manuel Amor Meilán, tres poetas que cantaron a Betanzos en diferentes épocas.

1

grazas, amor, pola semente da mazá,
 pola noite, a lúa, a nube,
 grazas pola folla da leituga, pola promesa das cereixas,
 polos días, polo ceo, sobre todo
 grazas, amor, polo vento
 grazas polos versos de Yeats e pola penumbra,
 grazas polo teu nome azul enchendo as estancias do silencio,
 polo zucre no café, pola boca, polo río,
 grazas polo teu corpo habitado, polo algodón da túa blusa,
 pola noite, pola casa na que agardamos a noite, grazas polos campos
 e pola neve que cobre os campos
 grazas, amor, grazas, grazas, grazas...

2

unha casa en Glencoe
 ao pé da montaña
 cabalgada de néboa e camiños

unha casa en Glencoe
 e sentir como enches lenta a mañá

beberte no leite bendicido pola luz

celebrar os interiores sólidos
 a corrente de auga e granito
 a chuvia tenue sobre as pozas
 o cántico das cousas

a túa boca branca no centro de todo

Paulo Martínez Lema

Ilustración: LUIS OTERO

DEBUXAREMOS ronseis

Coas ilusións náufragas das velas trincadas,

Enchendo os torsos erguidos dos ventos

Coa luz rebelde das estrelas brancas.

Pescaremos tormentas

E pendurarémolas en todos os atlas.

Ceibaremos os puntos cardinais,

Na procura dun pailebote de espuma

Que os leve pola man á praia.

Velaí van con acenos de amargura.

Inventaremos adeuses

Que estreen singraduras.

E desfolharemos corazóns a barlovento.

Ana Barral

Chegar a Vizoño no autobús da escola para pasar os fins de semana

era chegar pola estrada das Travesas a Visantoña
traendo as mans cheas de alegría dun neno que quería ser campesiño
traendo nos ollos o lume da ilusión, abrazando a tarde todo canto daba
as tardes frías dos venres de outono
e correr no medio dunha ledicia miúda
entre a seguridade das cousas vellas que son así desde sempre
na azucrada lentitude dun tempo que axiña pasou

foi no tempo exacto cando un aprendeu a amar o lume ancestral da lareira
que nacía cada noite para dar vida ás cousas
e sabor ós xamóns ou chourizos que penduraban das vigas ennegrecidas da
chimenea
foi no tempo exacto onde un aprendeu a debullar a paciencia das cousas lentas

aquel tempo, (hoxe desmigallado)
onde en Vizoño vivían os homes máis fortes do mundo
que coñecían os secretos máis profundos dos traballos
e non lle tiñan medo ás noites nas que marchaba a luz
e ó pé da lareira agromaban contos de lobos
ou de ánimas que xemían de tristeza arredor dos cemiterios
e eu quería escoitar
quería aprender
quería saber

Ilustración: OLAIA

Maxi Rei

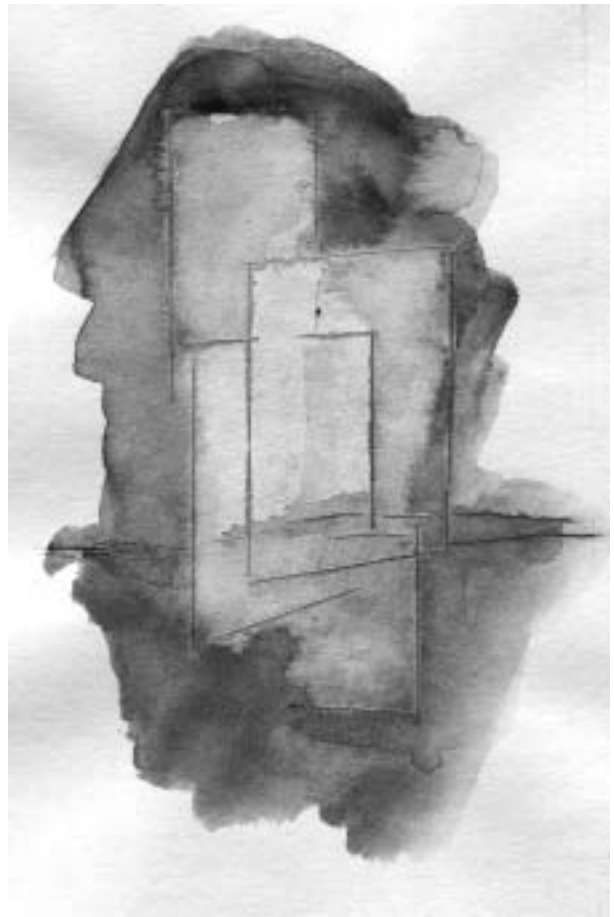
A LUZ RACHA as fiestras,
esta casa xa non é escura,
se chove que chova,
teño a alma dura.
O derradeiro día de verán
sempre ven fresco
e as noites de luar
sempre fica alguén esperto.

As rúas son pequenas
e estreitas,
os labirintos, místicos
os martes, de feira.
As virtudes non existen
algúns días do ano,
os venres son sagrados,
os teus beizos salgados.

Non sei se saberei vivirte
como te mereces,
amasar o pan
e multiplicar os peixes.
E ti mirando, agardando,
e eu querendo,
e ti falando,
e a voz dos devanceiros pregando...

*Porque é Terra e é miña,
medrou neboenta,
resistiu a Atila,
ás veces fai de nai,
ás veces fai de filla...*

Gabriela Rodríguez

A LUZ ERA argumento
na furna cega dos días,
parecera sacrilexio o brillo
do vidro,
irradiando recantos imprevistos
neste mausoleo.
Houbo aínda quen quixo gobernala
en cántaros,
bebela e iluminar corpos de néboa.

Un dos nosos recolleu destellos
para encher de lucecús o camiño patrio.

A boca necesaria

a beleza do xesto
case un incendio que
desexan as palmas devolvendo
a voz cristal convulso

deste cálido fogar
aberto rabuño na carne
delicada ó sul da face
parte a expresión alterada
do mal inconsolable

respira tanto a boca
sofocada coma cavidade no
bater dun xemido mudo
simulacro de completa dor
ou bico

desprazándose

as cóxegas das amargas perlas
farinxé abaixo amosan que
afecta salpicarse coas lustrosas
cereixas ulindo e salgando o xesto
a exterminar porque
importa o asasinato

Ana Cibeira

*Agardo a vinganza do mar
(Manuel Rivas)*

NA VERTENTE DOS mal nados
quérenlle poñer verxas á nai
Delimitar anacos de choiva intermitente,
privatizar amenceres
Herba presuntuosa
díscola dos invernadoiros,
horfa do sol, baixo a néboa mesta
O cemento armado non atenuará
os golpes das entrañas da Terra
Ela rebelarase á destructora especie
O alquitrán pegou as ás,
prolifera falsos cipreses apantados
na azul estepa oxidada da túa calma
Febre sinfonía de caixa metálicas,
promiscuas bolboretas de cadmio,
madexas de aramio
en ríos sinuosos e precintados
Un anaco de musgo
non se plantexará
onde escomenza nin onde remata,
pero respetará á nai
Un humilde mofo é máis sabio
ca un «Homo sapiens»
ou ca unha «Muller sapiens»
Choremos bágoas envasadas

Iolanda González Villar

(do poemario «As verbas mudas», inédito)

A curmanciña de François Mensonge

Xabier López

François Mensonge —pelo curto, Francia Libre— non pensa ao primeiro naquel indicador (París 27 Km), senón naquela noite pegado á radio (Londres, 18 de Xuño, catro anos antes), a BBC emitindo na súa lingua: «Eu, o xeneral De Gaulle, na actualidade en Londres, convido aos oficiais e aos soldados franceses que se atopen en territorio británico... aos enxeñeiros e aos obreiros especializados... a que se poñan en contacto comigo. Aconteza o que aconteza, o lume da resistencia francesa non debe esmorecer...».

A François Mensonge non lle chegou a *ordre de mobilisation* en Setembro do 1939, e en Xuño de 1940, cando se asinou a rendición -Norte alemán, Sur baixo espúrea fórmula colaboracionista- atopábase ben lonxe do país. O primeiro por ter desprendemento de omoplatas, brazos longos, e se cadra só así teña sentido o feroz alcume que lle impuxeron os seus rivais literarios: *le chimpanzé*. O segundo, pola súa ocupación, factor dunha compañía de caldeiras con delegación na -outrora- pérvida Albión.

Non sei se é certa, pero a anécdota é soberbia. François Mensonge, en contactos coa Francia Libre, e un vello militar da Guerra do Catorce, rescatado para a Intendencia, a quen os aviadores polacos que ingresaron na RAF alugaron a oficina onde se xuntaban para recordar a carga da cabalería contra os Panzers. O vello militar nunha mesa, ateigada de archivadores, papeis e documentos, e Françoise Mensonge, *le chimpanzé*, que aparece por alí asubindo, cargado coas pezas ferruxentas dunha vella caldeira. *Non teño nin experiencia militar, nin coñecementos técnicos, e non pisei unha fábrica na miña vida, dixo. Pero vostede non sabe como estoupan estes cachifallos...*

François Mensonge —pelo curto, Francia Libre— non pensou ao primeiro naquel indicador (París 27 Km), e tampouco na recepción que lles ían ofrecer (De Gaulle co degoro de comparecer nos campos Eliseos), senón nas ofensivas contra Oran e Arxel, controladas daquela polos colaboracionistas de Pétain e Laval, por Vichy; nas cartas que conseguía pasar polos conductos gobernamentais, e que levaban e traían noticias de

Mariane, a súa curmá Mariane, grazas á mediación de contrabandistas alxerianos que entraban e saían das prazas a capricho.

Cando François saíu de París para os seus traballos en Londres, Mariane, a curmá Mariane, aínda era unha rapariga, ben xeitosiña e simpática, pero só unha rapariga. Unha nena de ollos grandes, á que só vía, silandeira e apoucada, nos xantares e reunións de familia, ou no almacén do pai, o seu tío materno, sempre atrás, sempre minguada, ocupando a cada volta con máis dificultade, ese pequerrechiño reino feito de sombra que acostumamos legar aos cativos da casa.

Pero cando Mensonge escribiu á familia -contrabandistas alxerianos, correo da Francia ocupada-, a única que se atreveu a contestar, seguindo as indicacións falsas de destino e destinatario, os enredos no remite e remitente, foi aquela curmanciña -curmanciña carnal- á que a adolescencia pillou en tempos de Guerra e de Mentira.

Ao primeiro as cartas estaban pexadas polo discurso infantil e enumerativo; a pequena Mariane, acirrada pola urxencia da noticia, precipitaba os nomes e os sucesos —*tía Bette tivoche que ir ao médico*— nunhas páxinas que lembraron a François, noite de garda, os desapaixonados e ao tempo terribles informes da enfermería. Máis tarde, camiño, ribeira, as cartas da curmá, prolongadas no tempo, deron testemuño das medras daquela pícara, ata chegar un día, bonito e nostáxico, no que François, soldado da Francia Libre, ensalivou un sobre cunha Muller coma destino.

Todo virou, daquela, unha comunicación de intimidades e desexos dos que os dous, François e a curmá Mariane, aínda non eran perfectamente conscientes. A prosa virou poesía, e o factor, ante o perigo de solicitar fotografías nas cartas, asumiu o envite de ser Pigmalión, pó do deserto, pó namorado, os beizos e as pálpebras comestas polo salitre do sol: *Cando eu volva, Mariane // no tempo das cereixas // cando eu volva // tes que ter ollos profundos // e unha longa melena // negra coma a noite...*

Os poemas daquelas cartas habían virar libro, aló por 1946, preto e á par moi lonxe.. *La*

surveillance dejoué ou a Vixilancia Burlada, pero François Mensonge non está a pensar niso, nin no indicador (París 27 Km), e tampouco, xa, naquela noite de radio, 18 de Xuño, catro anos antes... Pensa na última carta, nos seus agoiros e consellos a Mariane para os días que se achegan: *Cando cheguen os americanos, Mariane, non lles collas goma de mascar nin chokolatinas. Pídelles, tabaco, paquetes de tabaco, e non pares ata xuntar unha boa presa de paquetes de tabaco americano. Non, os cartos xa non valen nada. A liberdade, a igualdade, a fraternidade, xa nada valen. Molière non vale. Voltaire non vale...* Os consellos, os agoiros, os propósitos, as nádegas brancas de Mariane... O seu ventriño novo.

Casaremos, Mariane, e antes venceremos o sangue e a túa idade. Venceremos, habrá batalla, porque incluso a tía Bette, dende a tumba, vaise opoñer ao noso... Polo que respecta aos meus proxectos, imaxino que a literatura de París estará

a saír dos seus tobos. Volverán as revistas, xa verás. Ao primeiro van ser tempos de fame, pero imaxino que terei algún privilexio por ter loitado por Francia. Por Francia, querida Mariane, aínda que alí, na fronte, sentínme máis ben polaco. Un beixo en cada nádega. Outro no embigo. Dous máis, demorados, nos bicos dos peitos.

François

François Mensonge —pelo curto, Francia Libre— non pensa ao primeiro naquel indicador (París 27 Km); cando o quere facer, camiión e estrada chea de fochancas, as raiolas que esburacan as nubes están a tirarlle cores douradas a unha cidade pequena, pequerrechíña, que pouco a pouco vai emerxendo de entre as brétemas da memoria.

Adxectivo subordinado

—Teño medo.

— ¿Medo de que?

— Medo de que entre pola porta Manuel. E nos vexa aquí espidos, na cama, coa fiestra aberta e esvarando as gotas de auga polos teus peitos. Medo de que me vexa bicando cada unha das dedas dos teus pés e medo de que eu sexa o único que che faga tremer con aturuxos sublimes. Medo Rosalía, medo de que esto que está a acontecer non sexa real, medo de espertar de forma inqueda deste soño e ficar debaixo dun teito que pingará sangue. Medo de que o lume e o aceiro candente que estás sentindo tan dentro non sexa máis que un suspiro coas sabanas na vixilia vespertina. Medo de morrer agora, cando xa está tan preto o fin do poema e así acadar o cúlmen literario. Bérrame Rosalía, bérrame os teus versos coma ti só sabes facelo...

¡Van a deixa-la patria!...

Forzoso, mais supremo sacrificio.

A miseria está negra en torno deles,

jai!, ¡i adiante está o abismo!...

E o abismo abriuse, quedando porosa a realidade contra unha parede en solsticio simetricamente perfecto. A brisa inundou a estancia por completo, traendo o pó de primavera e suspendendo argumentos difusos no aire.

— Rosalía, non me deixes agora, quero saber máis das túas verbas, quero que me susurres ao oído os teus cantares e que acariñes cada fonema da miña pel.

E de novo, só, volveu prender o sono na infinita busca —adxectivada e subordinada— do complemento literario.

Pablo Carlos López López

Viaxe a ningures

Alfredo Erias

Era un domingo de primavera. O neno Pablo e o vello Antón, seu avó, foron dar un paseo como de costume. Colleron o coche vello e esta vez subiron á Espenuca: era un lugar especial polo que pasaran moitas veces.

Mentres o sol ía xurdindo polas súas costas, miraban a paisaxe maxestosa que vai cara á Coruña e ó océano. A néboa facía que as formas se moldeasen dunha maneira misteriosa e Pablo, afeito a preguntarlle as cousas máis insospeitadas a Antón, dixo.

—¿Que é eso?

—¿A que te refires? ¿Á néboa ou a un planeta que se está facendo vello?

—Non importa moito, avó, xa sabes que me gusta preguntarche calquera cousa, porque ti sempre tes resposta para todo.

—Sempre intento dicirche algo, si, pero estou moi lonxe de ter resposta para todo: sería a persoa máis parva do mundo se o pretendese.

—¿Ti cres que Deus fixo este planeta e todo o Universo? —empezaron a baixar lentamente cara á capela románica—.

—Deus é unha solución doada cando non temos respostas.

—Pero Deus existe, ¿non?

—Eu só che direi que a persoa forte de verdade é aquela que cando non atopa respostas sígueas buscando. Porque poñer a Deus como resposta é como baixa-los brazos, parar de pensar e de buscar. Dalgunha maneira isto lévanos a un mundo primitivo cando a maxia era a única resposta que tiñamos para explica-lo mundo.

—¿Como funciona a maxia?

—Hai maxia de imitación e maxia de contacto. Por exemplo, se tes verrugas e ves que hai unha planta que ten nas súas follas flores ou froitos que se parecen ás verrugas, a túa mentalidade máxica, neste caso de imitación, pódete levar a pensar que aquela planta quizais sirva para cura-las verrugas. Así empezou a medicina e así empezou o coñecemento das plantas. Que logo curen ou non é outra cousa. E en canto á maxia de contacto, consiste en tocar algo que consideramos sagrado para así participar deses beneficios: pode ser unha pedra que é ou foi altar, a auga dunha fonte santa, unha árbore e, non digamos, a imaxe dos santos ós que ás veces se bica nas romarías.

—Non teño moi clara a diferenza entre maxia e relixión.

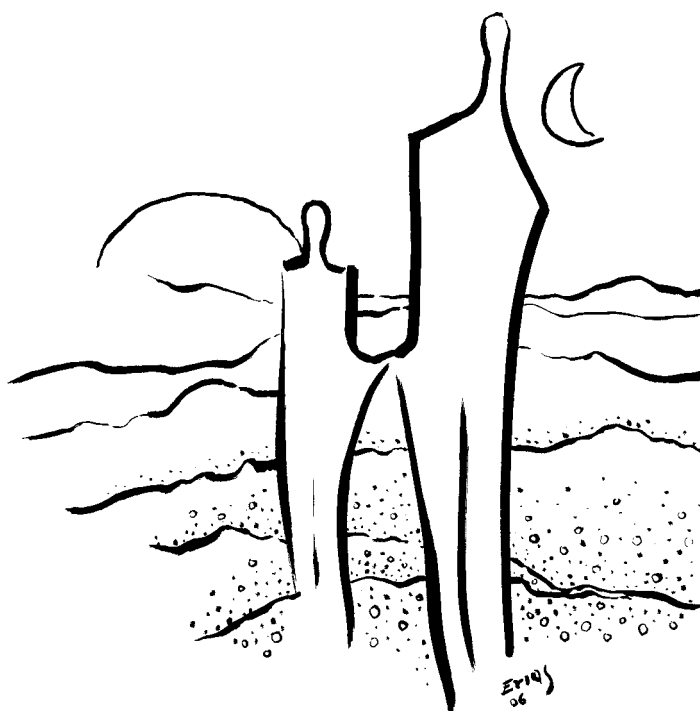

Ilustración: ERIAS

—Iso é porque pensas cada día mellor — deron un xiro e metéronse no bosque que cae pola montaña enriba da paraxe de Chelo, no río Mandeo—. Se segues así pode que non sexas máis feliz, pero si serás un home de verdade. Eu penso que, en realidade, no fondo, non hai diferenza entre maxia e relixión, porque as relixións baséanse en concepcións máxicas, en xeral moi antigas.

—Pero, os que cren en Deus din que son máis felices, que están máis seguros porque eles están con Deus e Deus protéxeos.

—O sentimento de protección é algo moi persoal. Se alguén cre iso, probablemente se sentirá mellor; así e todo eu prefiro a sensación do explorador que busca en cada volta do camiño unha resposta nova, un mundo novo. Síntome máis seguro nesa inseguridade que pechando os sentidos e a razón cunha fe que me faga insensible ó que me arrodea.

—Pero eu téñote visto rezar.

—Si, e fágoo de verdade, pero só en determinadas ocasións, cando non me quedan máis forzas. Daquela lembro a miña nai e rezo como me ensinou. Creo que en realidade é unha maneira de estar con ela e tamén, ó mesmo tempo, de achegarme ó máis fondo de min mesmo. Despois de todo, quizais sexa así a mellor maneira de acercarnos a iso que chamamos Deus.

—Estou feito un enguedello. Quero saber cousas, pero o que me din algúns cheos de razón non me convence. Ás veces sinto medo. Unha vez que estiven enfermo soñei que caía nun pozo sen fondo. Caía e caía e non tiña a que agarrarme. Non sabía xa moi ben onde estaba arriba e abaixo, caía nun remuíño sen fin e sen dirección.

—Todos sentimos ese medo nalgún momento e máis se estamos febles fisicamente e enfermos. É algo co que temos que convivir.

—Non chego a ter claro que é a vida e que é a morte.

—Xa sei que non che darei ningún consolo, pero despois de darlle moitas voltas teño claro que a vida é unha propiedade da materia e a morte unha propiedade da vida.

—Espera avó, xa me estás mareando outra vez, teño que pensar no que acabas de dicir. Paréceme imposible unha explicación tan curta para un problema tan grande.

—A cousa non é complicada; complicase, naturalmente, cando queremos sabe-lo funcionamento da vida, como xorde, en que condicións, cales son os mecanismos básicos.

—Pero, ¿estás seguro de que a vida é unha propiedade da materia? ¿Non te criticarían se lle dixeras iso á xente?

—Ós meus anos o que diga a xente ou os que mandan xa non me importa nada. Non nos podemos poñer cárceres a nós mesmos, ó noso

pensamento: ese si que o considero un pecado contra a natureza. Hoxe sabemos suficiente para poder asegurar que a vida sae da materia, faise cos mesmos elementos que pode haber nunha pedra ou nunha estrela e, polo tanto, pode xurdir en calquera parte cando as condicións son favorables.

—Pero aínda non se puido crear vida artificialmente.

—Eu non estaría tan seguro. Non sabemos o que se fai en tódolos laboratorios do mundo, pero, en calquera caso, non falta moito para chegar a comprende-los mecanismos da vida, incluídos os de facerse vellos.

—¿Ti cres que algún día se poderán vivir centos de anos como teño lido?

—Estou convencido, se antes non nos matamos.

—¿E que pasaría se vivísemos centos ou milleiros de anos?

—O tempo é moi relativo e, polo tanto, sempre nos parecería curta a vida. De tódolos xeitos preocúpame o principio do experimento, porque temo que se apoderen desas técnicas unha minoría de poderosos e se convirgan en deuses terribles para os demais. De tódalas maneiras, sería un modo de poder viaxar máis lonxe no Universo. Poderíamos explorar mellor o noso sistema solar, ver se hai lugares habitados ou habitables por aí fóra. Supoño que o noso cerebro nesas circunstancias acadaría as súas máximas posibilidades e iso favorecería avances técnicos inimaxinables. En fin, sinto de verdade que eu chegue tarde. Quizais os teus fillos ou netos o consigan.

Camiñaron así, lentamente, entre preguntas, respostas e silencios. Pablo preguntaba cada vez menos. Estaba pensando, dándolle voltas á cabeza. Agora preguntábase a si mesmo, caladiño, mentres a mirada ía auscultando aquel carreiro milenario. Pasara xa certo tempo, a néboa desaparecera e o sol caía polas follas dun castiñeiro abaixo. Decidiron que era hora de volver.

Baixaban lentamente co coche polas curvas daquela estrada estreita, cando Pablo, coa mirada perdida no horizonte, dixo en voz baixa:

—De todas formas, a vida é triste.

—Si é triste, dramática e trágica —dixo Antón—, pero tamén marabillosa. Pensa que é inexplicable que esteamos vivos, que tiverámo-la oportunidade de ve-lo mundo, este planeta, o Universo que albiscamos desde aquí. Se o pensas ben, é para estar cheos de ledicia en cada despertar. Pase o que pase, non temos dereito a estar tristes.

E así se perderon cara a Betanzos. Pablo tiña fame de verdade e agora xa só pensaba en come-la tortilla que, se había sorte, tería feita súa nai. ■

Confins imperiais

À memória do Prof. Álvaro D'Ors

Ó estradas romanas da Galiza,
estradas de confins imperiais,
ao perpassar da brisa,
que som de bater de asas me evocais:

águias ao vento, de asas desdobradas,
em marchas triunfais, ao alto erguidas;
águias á chuva, de asas derrubadas,
como expressão das legiões vencidas!

Mil vezes os meus pés vos percorreram
para estudar os vossos miliários,
alguns dos quais há muito se perderam
tornando incertos os itinerários.

Que pena que me dá ver-vos agora
quase sem pedras, que ignara gente
aos poucos foi levando, desde outrora,
para os seus lares... abusivamente!

Estradas de confins imperiais,
esburacadas, quase ao abandono,
quem hoje vos percorre... não tem mais
a sensação de possuírem dono!

Irmãs gémeas do idioma
que foi a língua de Roma,
sinto en vós o mesmo aroma!

Importa, pois, que o Poder
olhos tenha para ver
como vos pode valer!...

Quem vos quiser visitar
terá que andar devagar
a fim de não tropeçar!

Santiago de Compostela,
Abril de 1953, (inérito).

João de Castro Nunes

Num incêndio da memória

Desaparecem as nuvens do dia por horizontes
Da mais profunda saudade, e os pássaros fogem
Atravessando o ar para paragens de uma súbita luz.

A minha alma apaga-se com a ausência do sol,
E cai numa profunda oração num ser tão frágil e efémero.
Asfixiado pela dor da passagem do tempo.

Um manto negro coberto de estrelas sem nome
Passa pelas ruas eléctricas, apagadas num incêndio
Da memória.

Fernando Botto Semedo

Cântico franciscano

Bendito o Sol-Irmão,
Esse grande senhor...
Por tras da poluição.

Bendita a Água, casta e serena,
E os peixes que alberga...
Ou envenena.

Bendito o Vento, andante e trovador,
Com ecos de floresta...
E de transistor.

Bendita a Chuva, fecunda e compassiva,
Que refloresce os campos...
Se não for radioactiva.

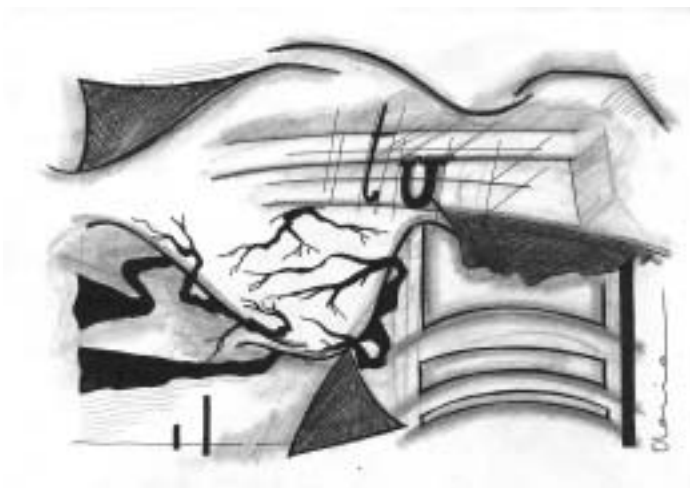
Benditos os Seres, inúmeros e fantásticos,
Que pululam nos bosques...
Entre plásticos.

Bendito o imenso e verde Mar
Com algas e corais...
E lixo nuclear.

Bendito o azul das vastidões
Onde vogam os Astros e a Lua...
E os satélites espiaes.

Louvado sejas, Senhor,
Pelo Homem,
Rei das criaturas...
Mas, sobretudo,
Pelo infinito amor
Com que o aturas.

António dos Santos e Silva
Coimbra. 2006

«(...) uma ave selvagem elevou-se nos ares (...)»
(Último parágrafo de «Orlando» de Virgínia Woolf)

tua
a procura
mas nao haverá   palavra nova
nem futura
só repetido
o eco que já foi
de outro alguém.
essa palavra   assim
trememente   e nua
a querer dizer o tudo
   e a dizer o nada
de ninguém
assim   tal como amor
tal como dor
tal como lua
e flor   e pó   e triste
e só   e nós
   assim   de longe   vinda
   ela persiste
tal como a dizes
como algas verdes
em profundas águas
a doerem   enleadas
   nas raízes
tu só   a usá-la
mas outra, a voz
a segredosa   a múltipla   a solitária
a nascida do silêncio   a sombra vária
de um alto erguido voo
   de albatroz

Maria Virgínia Monteiro

22-04-05

Ilustración: OLAIA

A cementeira de Coirós

Antón Fafián Porto

Cronoloxía de coñecidos e amigos, connivencias e negocios, meras casualidades que non son tales, presuntos delitos que o son, mentiras ou medias verdades municipais, ilegalidades e evolución cara aos feitos consumados que a xustiza poderá parar ¿ou non?.

De alcaldes, licencias e cintas de video que non se poden grabar baixo pena de leis que inventan os interesados ...en ocultar a verdade.

Estes días volta á actualidade un tema no que levan loitando dende hai tempo moitos veciños de Coirós a través da asociación Fillos de Ois e a Asociación de Afectados pola Cementeira de Coirós: a construción dunha cementeira pola empresa Gallega de Molienda de Clinker S.L. coa connivencia das autoridades municipais.

O día 21 de abril de 2006 o xuíz de Primeira Instancia e Instrucción Número Tres de Betanzos dictou un auto de paralización das obras de construción da planta adoptando ademais outras decisións non menos trascendentais: tomar declaración como *imputados* ao alcalde, ao secretario municipal, ao concelleiro de obras, urbanismo e medio ambiente e ao arquitecto do concello como presuntos autores dos delitos de prevaricación e desobediencia. De feito o día 24 e 25 de abril trasladouse dende o porto da Coruña un muiño de cemento de 17 metros e 156 toneladas cara a cementeira de Coirós.

O citado xulgado estima que estas persoas son presuntos responsables de ter emitido informes, resolucións e certificacións (relativas á licenza da fábrica) que foron alteradas para facilitar a citada licenza.

Como é o caso da distancia das vivendas á instalación, que non é de 1.500 metros como a empresa expoñía nos papeis presentados senon inferior aos 200 nalgún dos núcleos de poboación caso do lugar de

Castrillón ou Parada algo que de por si xa anularía a licenza e polo tanto a posible construción desta contaminante industria.

Pero fagamos un pouco de historia sobre estes aconteceres.

O día 8 de xullo do ano 2004 o concello de Coirós outorga a licenza para a construción das instalacións logo de telo tramitado todo dun xeito silencioso e oculto. Os veciños, ao enterarse, movilizanse e comencan a tomar as primeiras medidas como solicitar información ao concello, á Xunta... namentras que cos poucos datos que obteñen tentan manter informados aos veciños. Contactan con outros afectados por instalacións semellantes como os da cementeira de Narón que están a padecer o funcionamento dunha destas instalacións coñecendo deste xeito información de primeira man e os graves problemas que orixinan.

A mediados de novembro do ano 2004 fan entrega no concello de 4.600 sinaturas en contra da instalación da cementeira. O alcalde, e único médico do concello, Francisco Quintela Requeijo, non se dá por aludido e defende a instalación ante os veciños aludindo o progreso que suporá para Coirós esta fábrica.

É de sinalar como en moitos casos os poderes que emanan do pobo defenden máis os intereses das empresas que as dos propios veciños, incluso dándose «casualidades» como

que o responsable de Gallega de Molienda de Clinker S.L. sexa un vello coñecido e compañeiro de partido do alcalde: Tomás Pérez Vidal, ex-conselleiro de agricultura nun dos anteriores gobernos do señor Fraga.

No boletín nº 2 da Asociación de Afectados pola Cementeira de Coirós de novembro do 2004 describen o proceso dende o cal a empresa Gallega de Molienda de Clinker S.L.; fúndase en Ourense cun capital social de 4.000 euros no mes de xullo do 2003; un mes despois presenta no concello de Coirós un proxecto para construír unha cementeira logo de ter mercados 90.000 metros cadrados con ese capital de 4.000 euros iniciais; de seguido presenta no concello un proxecto de obra que ascende a 12.000.000 millóns de euros... ¡marabilloso, sorprendente! propio do mago Antón ou do gran Houdini.

Pero a cousa non remata ahí, o obrigatorio e preceptivo informe de impacto ambiental redáctao a empresa EPTISA á que pertence tamén IDASA compañía que redacta o proxecto de obra; e da que é presidente, coincidencias da vida, o anteriormente citado Tomás Pérez Vidal amigo e compañeiro de partido do alcalde. Uns días antes da concesión da licenza por parte do concello ámbalas dúas empresas fusionáanse..., nova casualidade ...

Os veciños solicitan información no seu concello e esta ou non se lles entrega ou faise tarde e con lentitude namentras a empresa goza de tódalas facilidades e unha gran rapidez na tramitación das súas solicitudes. Increíble pero certo.

Os afectados seguen pelexando e chegan as primeiras vitorias, pequenas e non definitivas. A primeiros de decembro do ano 2005 a Xunta de Galicia, a través da Consellería de Medio Ambiente, deixou sen efecto as resolucións da propia Consellería do 6 de xullo de 2004 e do 16 de marzo do 2005 que autorizaban a instalación. Logo de aceptar o recurso de alzada da Asociación de Afectados pola Cementeira de Coirós no que quedaban claras as irregularidades denunciadas por estes e que de facto supoñían a suspensión da licenza outorgada polo concello á cementeira .

Rematamos abril, pasaron xa case seis meses nos que sigue sen novidade a construción das instalacións a pesares da anulación da licenza.

Ata onde sabemos a suspensión da licenza por parte da Consellería de Medio Ambiente conlevaría a suspensión das obras de xeito inmediato, algo que a día de hoxe non aconteceu a pesares das denuncias perante a Consellería de Política Territorial, Consellería de Medio Ambiente, o Seprona, e a Policía Autonómica por parte da asociación de afectados. Entre o 24 e o 25 de abril tense trasladado, como comentamos antes, dende o porto da Coruña un muiño de cemento de 156 toneladas e 17 metros nun transporte especial cara á cementeira.

Outro detalle chamativo aínda que anecdótico foi a colocación por parte de Gallega de Molienda de Clinker de cinco carteis de enormes dimensións prohibindo tomar fotos ou gravar vídeos baixo pena de ser sancionados pola lei. Por máis que investiguei, non atopei ningunha norma ou lei que sancione gravar en vídeo ou sacar fotos dunha obra deste tipo, unha mentira piadosa, para tentar ocultar unha ilegalidade.

A loita non rematou, os veciños seguen a pelexar e a xustiza vai facendo a súa laboura aínda que algo lenta como todos sabemos. Namentras Gallega de Molienda de Clinker S.L. acelera os traballos ao máximo nunha antiga táctica ¿copiada das inmobiliarias quizais?: a política de feitos consumados, se a obra é ilegal pero xa está rematada as autoridades non a derrubarán, case nunca, porque as indemnizacións á empresa poderían afundir a caixa do concello por ter dado a licenza sabendo que non era legal.

O mellor de todo é que os responsables da desfeita teñen as costas cubertas e ata certo punto dállelo mesmo, posto que as indemnizacións, de paralizarse a obra, terá que pagalas o concello como entidade pública subsidiaria pero o alcalde e demais responsables saíran levemente sancionados se resultan condenados. Ogallá non sexa así.

Compre modificala lexislación para endurecela cara ós cargos ou funcionarios públicos non so con anos de inhabilitación senon de cadea; e para que respondan dos danos que ocasionen de mala fe co seu patrimonio e non co de todos, para que non saia tan barata a corrupción, un dos peores males da democracia.

Se miramos derredor darémonos conta que veciños de Coirós somos un pouco todos. ■

FOTOS: ASOCIACIÓN AFECTADOS POLA CEMENTEIRA DE COIRÓS

VICTOR TIZÓN

Manuel Lugrís Freire

O escritor, poeta e dramaturgo, xornalista, orador e académico, Manuel Lugrís Freire naceu en Sada no ano 1863.

Aos vinte anos o mozo Lugrís toma o camiño da emigración, que o leva á illa de Cuba, concretamente á Habana, onde traballou de «tenedor de libros». Alí funda o primeiro periódico en galego de América: *A gaita galega*, que se mantivo catro anos aínda que Lugrís abandonaría esta experiencia, e participa noutras actividades a prol da cultura galega, mantendo relación con Curros Enríquez e outros persoeiros.

Aos trinta e tres anos, pouco antes da independencia de Cuba, regresa a Galiza. Emprégase de administrativo na Compañía de Augas da Coruña, onde vai botar toda a súa vida. Na cidade herculina frecuenta a famosa tertulia alcumada *A Cova Céltica*, que frecuentaban personaxes como Murguía e Pondal. Participa en actividades galeguistas e agraristas. A súa intervención como orador nun mitin do movemento agrario Solidaridad Gallega pasou á historia da lingua galega ao ser rexistrada por primeira vez nun acto destas características. Ocorreu en Betanzos o seis de outubro de 1907 nun grandioso mitin no que interviu a carón de Salmerón, expresidente da I República, e outros oradores. Anticaciquismo, laicismo, republicanismo e galeguismo son os eixos nos que asenta o pensamento político de Lugrís.

En 1905 foi un dos corenta numerarios fundadores da Academia Galega que vai presidir Murguía, e que xa ao final da súa vida chegará a presidir el mesmo un par de anos antes da guerra civil de 1936. Formaría parte logo das Irmandades da Fala dende 1916 e do Partido Galeguista.

Utilizou os pseudónimos de Roque das Mariñas, L.U. Gris e Asieumedre en diversos traballos xornalísticos. O seu primeiro volume poético, *Soidades*, publicouno estando aínda na Habana en 1894 e foi prologado polo propio Curros, quen non se recatou de facerlle unha pequena crítica. O seguinte, *Noitebras*, publicao xa na Coruña no 1901, así como *Ardencias*, no 1927, considerado o mellor dos del, aínda que recolle tamén algúns traballos en prosa. Aínda publicaría un feixe de

poemas paisaxísticos e de louvanza da terra natal, en homenaxe á Sociedade "Sada y sus Contornos" para festexar os primeiros exames nas súas escolas en xullo de 1928, co título *As Mariñas de Sada*, que ten interese dende un punto de vista localista e mesmo biográfico.

Mais Lugrís foi ante todo un home de teatro. No 1903 creouse na Coruña a Escola Rexional de Declamación, co fin de potenciar un teatro en lingua galega e en relación directa con esta experiencia vaise desenrolar a actividade de Lugrís como dramaturgo. Para seren representados pola devandita Escola escribiu Lugrís *A ponte*, drama en dous actos, que ten o mérito de ser o primeiro drama en galego en prosa; *Minia*, drama nun acto, estreado no Jofre ferrolano; *Mareiras*, drama longo en tres actos, e *Esclavitú*, drama en dous actos. Algúns anos despois escribiría dúas pezas máis: *O pazo* e *Estadeíña*, que foron representados polos cadros de declamación das Irmandades da Fala.

O teatro de Lugrís, extraordinariamente convencional, segundo o profesor e estudoso Carvalho Calero, aportou á literatura galega o melodrama romántico de ambiente mariñeiro. No estudo do seu teatro afondou máis Francisco Pillado Mayor nun libro editado por Edicións do Castro.

Aínda escribiu Lugrís unha *Gramática do idioma galego* no 1922, a primeira escrita na propia lingua, mostra do seu afán normativo, criticada feramente por algúns poetas mozos e acollida con simpatía por outros escritores. E uns *Contos*, asinados co pseudónimo Asieumedre, publicados xa no 1907, que foron moi populares no seu tempo, aparecendo reproducidos en moitos xornais. Ambientados nas Mariñas, desenvolven unha anécdota con final moralizante e de apoloxía anticaciquil ou de defensa da lingua galega.

Como remataba dicindo a reseña que a revista *Nós* lle dedicou á "plaquette" *As Mariñas de Sada*: «Sempre hai que ter un aprauso gardado pr'a fé e o entusiasmo do poeta Lugrís, sempre mozo d'optimismo e fieldade ô Ideal.» Lugrís Freire finou na Coruña en 1940. ▀

Xesús Torres

Algúns poemas de Lugrís Freire

Sada

¡Sada! ¡Sada! terra miña
Onde o meu berce abalou,
O teu nome levo escrito
No fondo do corazón.

Podes ferir e aldraxarme,
Podes meu nome negar,
Qu'eu hei de seguir queréndote
Hasta o último alentar.

Axuntada cō teu nome
Vai sempre a miña ilusión...
¡Fuchel-a musa sagrada
Que os meus versos inspirou!

Envexa

Praia de Gandarío,
Longa, triste, deserta,
Onde as ondas mainiñas
Con solermia se deitan;

As tuas augas gardan
D'aquela doce nena
A lembranza de gloria
Da sua espida beleza

Augas de Gandarío,
Calade o nome d'ela,
E non digades nunca
Que por vós sinto envexa.

RECEBIMENTO E HOMENAXE A CASTELAO EN LUGO NO 1932.
LUGRÍS PORTA A BANDEIRA DA IRMANDADE DA FALA. AO SEU
CARÓN CASTELAO E SUÁREZ PICALLO.

LUGRÍS CON DOUS DOS SEUS FILLOS

Mocidade

¡Qué estou vello!... ¡Mentira!
Aínda baril eu son;
Con vigorosos pulos
Bate o meu corazón.
¡Qué estou vello!... Quixeran
Moitos mozos sentir
As arelas de gloria
Que se gardan en min.
Amo a xusticia, quero
Canto ê dino d'amor:
A Terra en que fun nado,
Seu verbo enmeigador.
Amo á quen sofre e chora,
E detesto ao tirán;
¡Aínda teño por musa
A santa Libertá!
¡Aínda amo a beleza,
Aínda teño ilusión,
Aínda son mozo, aínda
Soña o meu corazón!
Cando chegue ese día
Que con ansia agardei,
En que os fillos da Celtia
Pretendan libres ser;
Cando eu ciña a coraza
E o ferro vingador
Na miña man lostregue
Labrando a redenzon;
Cando na loita fera
Caía no duro chan
Envolto na bandeira
Dos fillos d'Armental...
Os que á meu rente pasen,
Certo, han de dicir
Que o loitador xa morto
Fora un home baril.
.....
Cando o tempo ê pasado
Os mozos vellos son.
¡Eternamente ê mozo
Quen vive na ilusión!

Publicados en "Ardencias", A Coruña, 1927. O
primeiro foi tamén reproducido en "As Mariñas
de Sada", A Coruña 1928.

Ainda...

Ainda nos ceos arde
O refulxente sol
Que ha d'alumar un día
A nosa redenzón.

Ainda a vella bandeira
Está no patrio altar,
Recibindo as ofrendas
Dos fillos d'Armental.

Ainda o verbo sonoro,
Forte, esgrevio, baril,
Nas lirás dos poetas
Fai un cántico ouvir.

Todo está ergueito, todo
Vigila terra e mar,
Agardando ese día
Do novo xerminál.

.....

Para os desleigados, nada
A patria ha de pedir:
Quen seu querer iñora
Leva o castigo en si;

Quen non sinte as arelas
Da xusticia e do amor,
¡É que vive nas tebras
Enemigas do sol!

Mais aqueles que levan
Aceso un ideal,
E nas almas o culto
Da santa libertá:

Aqueles que da Terra
a nobre vibración
desperte nos seus peitos
un subrimado amor;

Aqueles que no día
que agardamos con fé
teñan azos d'abondo
pra loitar e vencer;

Aqueles... ¡oh, bendito,
fillos de boa Nai!
No corazón dos bardos
han de têr un altar.

A Cruña, Nadal de 1927

(Publicado en *En El Heraldo Gallego*, nº 746, Bos Aires, 12-2-1928. Non foi recollido en libro)

Fragachán

Altivo e forte castro
da terra mariñán,
onde de Lartovedo
dormindo o corpo está;
que fala pol-a noite
n-un enxebre falar,
que soilo os bôs e nobres
de cote entenderán...
Queixume vagoroso
do apreixado pinal...
¡eu ben sei o que din teus queixumes,
castro da Fragachán!
Cando a casta dos celtas,
os netos de Armentar,
a tua voz escoiten
no dormido serán;
e vendo a terra escrava
deixen o milleiral,
e no cume do castro
se vexa escentilar
a fouce vingadora
xa cansa de segar...
¡teus queixumes serán ben entendidos,
castro da Fragachán!

(Publicado en "Ardencias", A Coruña, 1927)

Cántiga dos Amigos da Fala

Na fala gallega vive
A yalma da nosa terra;
A redención de Galicia
Nos seus acentos latexa.
Pobo que o seu verbo esquece
É traidor á natureza;
Como irmáns todos falemos
A nobre fala gallega.
Amigos da fala somos,
Y-o amor de Galicia sea,
Xa que de todos ê nai,
Quen nos xunte e nos protexa

(Publicado en "Versos de loita", A Coruña, 1918)

O teatro de Lugo

A PONTE. Drama en dous actos en prosa. Dividido en tres cadros. Representado por primeira vez no Teatro Principal da Cruña o día 18 do mes de Santiago de 1903. Tipografía La Constancia. A Coruña, 1903

PERSONAXES:

- Anxela..... 30 anos
- Pedro..... 35 "
- Sabela..... Vella
- Antón..... 35 anos
- Vinculeiro..... 40 "
- Toniño..... 9 "
- Xilo..... 7 "

Época presente. Traxes com'os que s'estilan nas Mariñas de Betanzos.

MINIA. Drama n-un acto en prosa. Representado por primeira vez, con grande aprauso, no Teatro Jofre de Ferrol, o 19 de Marzo de 1904. A Coruña. Imprenta y Fotograbado de Ferrer. Calle Real, número 61. 1904.

PERSONAXES:

- Minia..... 26 anos
- Xuana..... 40 anos
- Martíño..... 30 anos
- Reinaldo..... 30 anos
- Fiz..... 8 anos
- Aldeán 1º.....
- Idem 2º.....

Época presente. Traxes com'os que s'estilan nas Mariñas de Betanzos.

MAREIRAS. Drama en tres actos en prosa. Representado por primeira vez con grande aprauso no Teatro Principal da Cruña o día 16 d'Outono 1904. Imprenta y Fotograbado de Ferrer. Calle Real, número 61. 1904.

PERSONAXES:

- Carmela..... 26 anos
- Andrea..... 40 anos
- Don Amaro... 30 anos
- Paulos..... 30 anos
- Cidrán..... 8 anos
- Marcelo.....

Época actual. Traxes com'os que s'estilan nos portos das Mariñas.

ESCLAVITÚ. Drama en dous actos en prosa, La Coruña. Imprenta y Fotograbado de Ferrer. Calle Real, número 61. 1906. Estr. A Coruña. Teatro Rosalía Castro. G.T. "Ensayo de Compañía cómico-dramática". Outubro, 1917.

PERSONAXES:

- Esclavitú..... 20 anos
- Pilara..... 50 "
- Crisanto..... 60 "
- Cidre..... 22 "
- Román..... 26 "
- Toribio..... 22 "

Época contemporánea. Lugar da acción, as Mariñas de Betanzos. Traxes, como s'estilan agora, e segun s'indican no comenzo das escenas onde interveñen os personaxes.

O PAZO. Comedia en dous actos, en prosa. Litografía e imprenta Roel. La Coruña (1917). Estr. Vigo, 21-4-1917.

PERSONAXES:

- María..... 23 anos
- Sabela..... 50 "
- Micaela..... 25 "
- Mingos..... 50 "
- Pedro..... 33 "
- Xan ..... 25 "
- Xacobe..... 50 "
- Gaitreiro..... mozo
- Tamborleiro.... neno

Época actual. Lugar da acción, as Mariñas de Sada (...) Esta obra é un ensayo do teatro da Natureza, e pódese representar n-un soute que teña as condicións que o movemento escénico require.

ESTADEIÑA. Comedia en duas xornadas en prosa. Orixinal de M. Lugrís Freire. Edición Terra a nosa. A Cruña. 1919.

PERSONAXES:

- Rosa..... 22 anos
- Xuana..... 50 "
- Toniño..... 20 "
- Xurxo..... 30 "
- Bastián..... 30 "
- Martín..... 35 "
- Gorecho..... 50 "

Época actual. Lugar da acción, un porto de mar das Mariñas.

Datos tomados de **Francisco Pillado Mayor: "O teatro de Manuel Lugrís Freire"**. Edición do Castro, Sada, 1991.

Lênda de Brigo

Aínda as terras de Galicia dormían o sono das cousas que acaban de se faceren, envolta n-unha vestimenta maravilhosa de piñeiros, toxos, silvas, fiunchos e outras vexetaciós vernáculas. O balbordo do mar e os queixumes dos pinos "na costa verdecente" entoaban a fonda cantiga de gabanzas â doce e ben doada fermosura das veigas aínda virxes.

Trinta séculos tiña que camiñar a vida ata o nascimento de noso señor Xesucristo, cando foi chegada aquela noite de plenilunio no mes do frorecido maio, que os bardos osiánicos tiñan de louvar e o rei Milesio consagrar como aurora dos pobos celtas. As augas que cinguen a penínsua d'Hermes (Cruña) tiñan pol-a banda do poente ardentías feras, que facían tremar a terra, e pol-o ourente ondas esmorecedoras, que mainamente bicaban os acantilados e metíanse nas furnas en sinal d'amoroso aloumiño.

Pol-o quenlle que separaba a costa firme da baixa illa nomeada Hesperium, que, pasados algús séculos, asolagaríase deixando no seu lugar As Xacentes, víronse chegar nove barcas feitas de coiro e vimbios, como n-aqueles lonxanos tempos s'estilaban. N-elas viñan os calls da tribu de Breogán, os fillos do mar, dende as terras d'Atlántida, onde eisistía a potente e xa adiantada cidade Tartesiábriga.

Acodastáronse na baixa costa d'Adormideiras, primeiro peirao da nosa civilización, e rubiron ao cume d'un outo monte, onde mais tarde Hércules e Xerión habían de loitar erguendo despois un moimento en lembranza do feito.

As druidesas axionlláronse, os bardos entoaron a cantiga da raza. Brigo, envolto na sua branca túnica de liño, co'a sua segur d'ouro, acadou mórdago e loureiro, que regoa co'a auga lustral que xacía nas covancas dos espidos penedos. O primeiro lubre da Nai Terra quedou estabrecido, e nas laxes d'Hermes puxeron á sagra inscrición, hoxe chamada rupestre.

Enton Brigo falou así:

—Sombra sin nome que deche principio â vida, que moves as augas do longo mar e pendurache as estrelas nos ceos inmortaes, gracias che sean donadas pol-os fillos de Breogán por nos deixares facer nosa esta ridente terra.

E despois de pregar en compañía da tribu, quedou esmorecido n-un fondo soño, e á través das escuras brétemas da noite, ollou as terras do norte, as do nordeste, bañadas pol-o mar, as do

sur ata a foz d'un grande e fondo río, que viña de terras non conocidas, todas elas de costas verdecentes e inzadas de rumorosos pinos.

A druidesa Cámbría, feito o rito da adiviñación, falou d'esta maneira:

—Brigo, pai e señor dos calls, xa tiveche a vision das terras que os teus fillos teñen de poboar. Un vello sino tennos dito que este pobo será, no intre de moitos séculos, aldraxado e perseguido; mais esta pedra, en que tí pousas a tua cabeza, será o sagro Altar dos grandes destinos da raza que, eternamente vencida, será eternamente dominadora pol-a sua altísima intelixencia, e pol-a sua alma forte, unxida en soidades infindas.

E o primeiro alalá, en sinal d'oracion pol-a Nai Terra, rompeu o silencio d'aquela morna noite de maio.

A mareira

A Suárez Picallo

Na beira do mar, alí onde se xuntan as augas do Cantábrico co'as do Atlántico, no corruncho mais deleitoso da ría amada por Brigo, hai unha vila ridente e branca adicada somente âs tarefas da pesca.

Un longo areal, en todo o frente, ê o seu principal istrumento de vida. nel tenden as redes para seren recompostas; acenden lume para encascaren o velame das embarcaciós; n-unha verba, a ribeira ê, ao mesmo tempo que un campo comunal de traballo, unha defensa contra das furias do mar, e sin ela non fora posibre a vida das xentes da mariñeira vila.

Nin o concello, nin os vellos gremios de mareantes, nin as autoridades de marina, tiña para o areal o menor cuidado e vixilancia. Alí quedaban as borbas dos peixes, as cascas da encascada, a xebra que empodrece henchendo o ar de acidumes fedentos, e repuallos de total-as orixes e procedenzas, ata que chegou o día en que non era posibre nin doado utilizar aquel natural campo de traballo.

Mais, foi chegada a época equinocial do inverno. As negras augas baixan, n-un recuamento extraordinario, ata descubriren o encantilado e as pálidas e moles vexetaciós do fondo.

Os baixos da ría comenzaron a branquear. As ardentías desfanse con estrondo nos escuros penedos da outra banda, e as gaivotas, en voo tendido e praneado, cruzan os agros da mariña, como fuxindo d'un gran perigo.

Os vellos e experimentados mariñeiros anuncian, enton, que a mareira, a fera e traidora tempestade, estaba acadando as súas forzas xigantescas. A mala nova corre pol-a confiada vila, e na ribeira son varadas as pequenas embarcacións que estaban mais á man. As xentes devotas, as mulleres sobre todo, van á capela do milagreiro San Roque a lle dirixir pregos e á lle ofrecer novenas para que amainen as furias do mar, salvando a vila dos perigos d'outrora, en que algunhas casas, acaron do areal, foran derrubadas.

Pero... a mareira sigue o seu camiño, bruante, implacable, erguendo as outas ardentías n-un estrondo enordecedor. Semella que a fin da ridente vila era certa.

As augas baten e bruan na ribeira. Ao tornaren levan consigo grandes masas d'area, traendo despois, en novas acometidas, o lavado e branco xabre dos fondos da ría.

As xentes, arripiadas por aquel balbordo, siguen rezando na capela, agardando a protección do ceo.

A mareira foise esmorecendo, esvaíndose; mail-a sua labor foi de rexeneración hixiénica, pois deixou aquel proveitoso campo de traballo, que á todos interesaba, limpo e disposto para seguiren nel as tarefas comunás da vila.

Os mesmos elementos desatados da natureza, co'as súas inconscencias salvaxes, son escola onde o home pode adprender o camiño do seu melloramento e redención. ■

ILUSTRACIÓN DE FERNANDO CORTÉS PARA O LIBRO CONTOS DE ASIEUMEDRE, QUE REPRESENTA A LUGRÍS FALANDO CUN PAISANO

HOMENAXE EN SADA A LUGRÍS O DÍA 13 DE XUÑO DE 1930. PRESIDEN O BANQUETE UNHA FILLA DE LUGRÍS, A SÚA DONA PURIFICACIÓN GONZÁLEZ, MANUEL LUGRÍS E O ALCALDE DE SADA ÁNHEL LÓPEZ VIDAL.

Lugrís Freire por Otero Pedrayo

—"Tiña de ser un home da xenerosa terra ourensán, do viño e das pavías quen me viñera visitar... pois xa nin en Sada se lembran de min!" díxome con fonda vos, dende o leito, na súa feituca casa, de acarón do Orzán D. Manuel Lugrís, cando fun a velo na noite, despoixa da tromenta.

Acrecía súa soedade o mestre do gran curazón, o verbo ergueito e o latexo na alma de un rexo sentimento da raza. Cantaban en Lugrís algunhas grandes voces antigas. Maxinaba escoitar no balbordo do mar do outono himnos e trenos irmaus dos resoantes na seu lembrar...

Falamos aquela noite moito tempo. O Orzán peteiraba ca forza e a gracia de ave insomne das procelas nos vidros da cambra. Seituraba a fouce do Faro de Breogán molo de teebras. Por a nosa conversa decorrían en tempos regoados ou nun intre de lus os amigos.

Pouco despois chegoume a nova da morte de Lugrís.

Sempre o coñecín vello. De un xenero de velleza como o dos carballos decotados en boas luas. Poucos homes espallaban unha sensación semellante de forza tranquía. Poucos viviron ca sinxeleza e poder de Lugrís os grandes mitos do Ocidente e do mar.

Asociaba o optimismo democrático e o grave e estóico sentir da República co vivir antigo e o ensoar céltigo revelado de xeito único entre nos por Eduardo Pondal.

Lugrís bo alumno do chantre dos abrentes foi da caste atal galega dos Eoas. Ouvíndolle contar suas impresiós do bosque antillán era doado maxinarese o estado de animo do home das descubertas, do mais ou menos mortemente afeito ós clásicos.

Entraba por a frolesta mexican con respeito e saudade. Concebía as illas brancas e azues como escenarios do amor de Paulos e Virxinia.

Un romántico do primeiro tempo galego —a mocidade de La Sagra, os primeiros versos de Pastor Díaz— espertado baixo o maestoso do pinar pondaliano e dono do convencimento da esgrevía virtude repubicán, poidera ser a fórmula —ou os elementos da fórmula— do caraiter, do espeitro de Lugrís.

Foi bon poeta, mais grande orador, por riba de todo un caraiter, que por a enerxica priguiza dos fortes, por outras causas, nos deixou todo o zume de Poesía que poidera deixar na copa de pedra do hourizonte galego.

Como Xoan Paulos Richter houbera podido formar belidos libros de sonos...

Había nun tempo da vella Cruña unha imaxe de Nosa Señora que por a súa beleza feríu a maxinación de Lugrís neno. Gardou sempre o culto entre cabaleiresco e relixioso de aquela imaxen. No fondo dos ensoares era dona da torre hirsuta ou fada das soedás. As veces Lugrís ensoaba tomar terra como os normandos ventureiros en areal descoñecido a cuio fondo presidía o castelo ou o xardín da amada.

Era a Galiza, o esprito —de nai, virxe, nume— femenino de Galiza.

Sempre foi o Canton e a calle Real ágora e academia de bos conversadores. Lugrís era alma de tertulias, palabra rexa, pintoresca, expresiva. Non acedo, nin irónico. Era home de peito pra atacar de frente e pra recibir e responder ós ataques.

Había unha rara elegancia de tribuno —na época de tantos oradores— na maneira de erguerse Lugrís pra falar en púbrico e deitar as primeiras verbas, mainas, vougas, dubidosas, e ben logo confiado lume.

Nas paisaxes da Cruña non procuro na mestura de conversaciós e xentes do brillante arco do Canton a presenza de Lugrís Freire, e sí na beira penedosa da penínsola da torre de Breogán, e miróo camiñar co seu longo paso enchendo de hourizontes e vento mareiro o curazón.

(De "O libro dos amigos", de Ramón Otero Pedrayo. Ediciones Galicia do Centro Gallego de Buenos Aires, 1953.)

LUGRÍS (SENTADO NO CENTRO), PRESIDENTE DA ACADEMIA GALEGA, NO ACTO DE RECEPCIÓN DE CASTELAO (Á SÚA DEREITA) O 25 DE XULLO DE 1934 NO PAZO MUNICIPAL DA CORUÑA. Á SÚA ESQUERDA ANTON VILAR PONTE. DETRÁS, RAMÓN OTERO PEDRAYO.

San Salvador de Colantres

Xosé María Veiga Ferreira
Juan Sobrino Ceballos

A parroquia de Colantres inclúe os lugares de Colantres, Queirís e Mende. Nalgún tempo tivo tamén como anexa a contigua de Armea.

O Catastro de Ensenada de mediados do século XVIII delimitaba esta parroquia: «...*princi- piando por la parte del Este en el río pequeño que confina en la referida feligresía de Espenuca, sigue por el mismo río abajo hasta el expresado del Mandeo que se halla a la parte del Norte desde donde continua por el nominado río Mandeo hasta el arroyo que llaman do Porto desde aquí sube a la pena nombrada do ¿Balcoyro? Que se halla a la parte del Poniente desde esta baja a otra peña que se nomina Marco do Roibal que confina con la mencionada feligresía de Bravio, desde aquí prosigue al nominado río Mende (Mendo) de allí río arriba confinando con la feligresía de Porzomillos, por la parte Sur dejando el río sube por un arroyo que viene del sitio y fuente de ¿Valiñas? Que confina con la expresada feligresía de Coirós...*»

O nome de Colantres podería vir dos accidentes xeográficos, ao ser un camiño que está entre dous montes altos como é o caso da Espenuca e Armea. Viría da raíz da palabra latina «colle», que significa colina ou monte, como en Cataluña a palabra «coll» quere dicir paso entre montes, e o mesmo pasa en Portugal coa palabra «collares». Tamén hai unha lenda coñecida no lugar, recollida xa por Leandro Carré, a que di que o nome de «Collantres» –en castelán– ven dunha ocasión en que pasaron por aquí a Virxe María e San Xosé co neno Xesús e tendo fame e sede atoparon no camiño unha muller que vendía mazás. A San Xosé non lle chegaban os cartos máis que para unha, pero a vendedora díxolles: « *collan-tres, unha para vostede, outra para a muller e outra para o neno que é moi boniteiro e Deus lle lo conserve*».

Pola súa parte Queirís pode aludir a un chan pedregoso, algo parecido ao que pasa co nome de Coirós, que podería vir da palabra indoeuropea

«kar», que significa «pe- dra».

O Padre Sarmiento cita un castro no lugar contiguo de Armea. Actualmente non atopamos indicios de ningún asentamento castrexo.

Polo lugar pasaría a antiga vía romana, así nun estudo do «camiño vello» no tramo entre Betanzos e Guitiriz realizado por Luís

Monteagudo (*Archivo Español de Arqueología*, Vol. XXVIII), o camiño chegaría ao Monte das Medoñas, un pouco antes das casas de Armea, onde según se decía no lugar había enterrados grandes tesouros, e o pedazo de monte que bordea o camiño era coñecido como o Monte dos Ósos. O Monte das Medoñas aludiría a enterramentos antigos, pero o lugar foi adicado a canteira xa hai moito tempo, polo que non se conservan indicios de enterramentos. Con respecto ao Monte dos Ósos xa Manuel Antonio de Verín, cura de Tiobre a principios do século XIX, fálanos del na súa *Historia de la fundación de la ciudad de Betanzos...* Obra aínda inédita e que pola súa curiosidade imos transcribir o relativo a Colantres e Armea:

«*Dicen los vecinos que la llanura que hace el monte, adonde está la iglesia [de Armea] se hallan muchos huesos, y que antiguamente los Armeos, (Armenios) tubieron una batalla. Yo no lo apruebo ni lo repruebo porque no se la verdad, ni el tiempo, solo si que por los nombres de las feligresías arriba dichas algo pudo haber en otros tiempos, y por el nombre de Collantres, si se toma este nombre como latino corrompido, parece quiere decir Collum antrum sincopado, esto es Collum antrorum, que en castellano suena Collado de Cuebas. Pudo ser mas bien esta batalla de los Moros, y que por no haber casas en otro tiempo habitasen en cuebas, que allí los persiguiesen, y siguiesen su alcance hasta Lesa, que allí los matasen, o acuchillasen; que en Coiros fuesen muertos muchos y despojados hasta dexarlos en cueros. Resuelva el curioso historiador lo que mas bien le parezca .»*

Volvendo ao camiño, este iría por Queirís onde ningún tramo coincide coa actual estrada nacional, para logo a uns cen metros máis arriba desviarse desta seguindo paralela ao seu lado dereito. Ao lugar onde está o desvío chámase O *Afallo*, logo pasa polos *Carballiños*, *Monte de Outeiro* ou *do Seixo* ata chegar ao cruceiro de San Xulián de Coirós. Outros estudos realizados con posterioridade sobre a vía romana por Rosa Mª Franco e Benito Sáez confirman este trazado.

Hai varias noticias moi antigas referentes a Colantres, así nun documento do ano 994 do mosteiro de San Martiño Pinarío o Rei Vermudo II coa súa muller Elvira fan unha donación ao mosteiro de Cines e acoutan a igrexa de San Martiño de Bravío, a de San Vicente de Armea e a de San Salvador de Colantres, así como a ermida de San Cibrao coas súas pertenzas.

No Tumbo do mosteiro de Samos atopamos un documento do ano 1083, en que o rei Alfonso VI dona ao mosteiro de Cines as igrexas de San Martiño de Bravío, San Salvador de Colantres, San Vicente de Armea e a ermida de San Xiao. Según Verín, esta última ermida –que actualmente non existe– servía de demarcación para a freguesía de San Vicente de Armea e Bravío. No mesmo libro Tumbo aparece un inventario do mosteiro de Samos do ano 1091 no que se di: « *In Nendos, monasterium nominatum Collantes* », o que nos levaría a pensar na posibilidade da existencia dun pequeno mosteiro, que podía estar ubicado no mesmo lugar da igrexa actual, ou que se refira ao de Espenuca.

Nun documento de confirmación do rei Alfonso no 1138 acota os términos do mosteiro de Donas: « *...et Ecclesiam de Curiolos et Ecclesiam de Colantes quomodo sua haereditate divitur ab haereditate Monasterii de Spelunca deinde Ecclesiam de Armena per rivulum Mandeo...* »

A igrexa actual aínda conserva algunhas características da antiga construción románica como os contrafortes e algún canzorro. O seu interese levou que xa no 1906 fose estudada por Ángel del Castillo, e publicada no periódico de

Betanzos "La Defensa". Posteriormente volveuna a publicar no Boletín da Real Academia de 1925.

A igrexa actual, dunha sola nave e ábside rectangular, con nave de madeira a dúas augas, ten os muros reforzados con tres contrafortes prismáticos de cada lado, posiblemente debidos á pendente do terreo. A fachada ten dous contrafortes que a dividen en tres partes, a pesar de ser solo dunha nave. O pórtico e a espadana son de construción posterior á da fábrica primitiva, reforma que nos privou tamén da antiga porta. No lado norte hai unha porta antiga con ménsulas de rolos, dous nunha parte e un na outra, cun semicírculo enriba a maneira de tímpano. No lado Sur están dous arimos que perxudican bastante o conxunto. Nos laterais destacan as xanelas aspilleras e os canzorros sinxelos de forma xeométrica, nos que hai que sinalar tres no lado sur, que semella que nalgún tempo deberon ter algunha representación figurativa hoxe desaparecida. No muro da ábside había outra xanela, que está actualmente cegada e un relevo dunha cruz inscrita nun círculo. No testeiro da nave hai tamén unha cruz antefixa que representa tamén unha cruz inscrita nun círculo, que era un elemento moi común no románico. A ábside está cuberta con bóveda de canón cun arco de entrada cáeseque semicircular, con semicolumnas adosadas moi similares ás da igrexa de Coirós.

Colantres despois da época medieval foi sempre de realengo, pertencendo á xurisdición da cidade de Betanzos.

Ao lado da igrexa hai varias casas restauradas que funcionan de Casa Rural, que teñen no dintel da porta unha un escudo cun castelo e outra na parte traseira unha estrela.

Non sería xusto deixar de mencionar a beleza do patrimonio natural de Colantres, tanto o entorno do río Mandeo como as fermosas fervezas do Río Pequeno, na que destaca a coñecida polo nome de «O Saturno».

FOTOS VEIGA. PORTA LATERAL DA IGREXA E FERVENZA DO SATURNO NO RÍO PEQUENO. SOBREPRESA: CRUZ ANTEFIXA (DEBUXO DE XOSÉ ANTÓN EN ANUARIO BRIGANTINO 1982)

Centro Betanzos

Víctor Luis Molinari

MOLINARI POR CASTRO COUSO

Víctor Luis Molinari (Bos Aires, 1904—1980), italo-arxentino, foi poeta, ensaísta, conferenciante e articulista en lingua castelá. Interesouse na xuventude pola cultura galega e vencellouse ás actividades culturais da colectividade galega de Bos Aires. O seu traballo obtivo distincións e premios de entidades galegas e o nomeamento de Académico correspondente da Real Academia Galega. Galicia, que visitou nun par de ocasións, foi o eixo e motivo da súa obra: *Una experiencia poética* (1954), *Poemas para mi retorno* (1957), *Poemas Gallegos* (1958), *Itinerario gallego* (1958), *Latitud Finisterre* (1961), *Canciones para la promesa cumplida* (1961), *El rumbo en la estrella* (1962), *La herida sin tiempo* (1964), *La raíz en el canto* (1964), *El perfil en la sombra* (1970), e *De puerto a puerta* (1975). O Centro Betanzos nomeouno Socio Honorario e este texto debeu ser escrito con motivo dese nomeamento. (S.T.)

No meu *Itinerario Gallego* —libro de traxectoria feliz ao que nunca poderei poñer a palabra fin— digo de Betanzos: «No sepulcro de Andrade, en San Francisco de Betanzos, o oso e o xabarín aínda non están vencidos.» Nin o estarán endexamais, engado agora. E non o estarán endexamais porque esa é terra Betanceira. É dicir terra de liberdade e de prudencia, onde o destino puxo a incógnita da paisaxe e a brétema da lenda mais tamén a dignidade do respecto humano.

Betanzos é coruñesa: é dicir, valente, ardida. Sabe xogarse cara a vida e á morte. E fronte a un mar que quere fuxirille das mans, ela, para seguir a ser mariñeira, faise fluvial e íntima, co seu peirao e os seus soportais historiados entre as súas marismas de verdes tenues como unha esperanza sempre xuvenil.

Digo aquí que ningunha terra máis propensa para o destino galego que ese Betanzos cheo de tradicións, señorial e arcaico e ao mesmo tempo puxante e moderno. Un dos seus

fillos preclaros —o fotógrafo Veiga Roel— captou con fonda emotividade lugares e persoas, ceos e terra dese mundo pleno de nostalxias. Nunha das súas últimas cartas diciame: «A saúde non anda ben e o corazón quéreme traizoar. Pero virá o verán e de novo Betanzos rirá baixo a súa luz diamantina.»

"CONTRALUZ NO PEIRAO". FOTO VEIGA ROEL

Betanzos é iso. Unha risa ancha de saúde. De saúde de pobo que se sabe inconmovíbel e irreversible contra todos os avatares da historia. E unha puxanza que será sempre proa libertaria contra todos os desmáns do caciquismo.

Eu son un home que me movo dentro da coleitividade cun instinto que me orienta sempre. Hónrome en ser amigo non só das figuras máis prominentes da coleitividade galega, senón tamén de moitos galegos ignorados e anónimos aos que consulto, devotamente, antes de tomar certas decisións.

Eles, cunha intuición rarísima de verdadeiros rabdomantes, son os que me aconsellan e sempre me indican a rota verdadeira. Unamuno gostaba falar á veira dos camiños cos labregos e os camiñantes. Deles sacaba a verdade dos seus ensaios. Eu quero agradecer aquí a eses miles de galegos ignorados que son meus amigos, todo o caudal de ensinanzas que me regalan en cada conversa inesperada. E pedir para eles esa

manifestación de simpatía que vosoutros me tedes dado para min, hai só breves instantes.

Quero dicir tamén que ao recibir a carta do meu nomeamento de Socio Honorario desta institución, enclavada practicamente no meu barrio —na escola de enfrente eu rematei o meu curso primario— unha emoción profunda embargoume polo feito singularísimo de que o 16 de agosto, día de San Roque, día de Betanzos, é tamén o día do pobo dos meus pais, desa Borlasca ligur que contra o Mediterráneo agosto, sábese tamén celta por un designio misterioso.

Só quero engadir que cando ocupei esta tribuna nesta casa, hai case dez anos, nunca pensei en chegar a ser Socio Honorario deste Centro que tanto honra á coleitividade. Mais hoxe sei ferreamente, que nunca me apartarei da liña de dignidade humana que implica esa distinción.

En «La Herida sin Tiempo».
Ediciones Orense.
Bos Aires, 1964.

"TENDAL ACONTRALUZ". FOTO VEIGA ROEL

Clásicos que soan a novos e novos con vocación de clásicos

Xosé Luis Sobrino

Michael Buble

«It's Time»

O cantante canadense regresa de novo á escena musical cun disco que pode chegar a encantar a calquera. O seu novo traballo está producido por David Foster gañador de varios premios Grammy. Este novo traballo é unha convidación a deixarse levar polo son envolvente e sensual que enche os cortes do mesmo. Nel poderemos saborear versións de temas como «The more I see you», producida polo mestre do jazz Tommy Lipuma. Pero neste traballo tamén se inclúen versións de clásicos escollidos cun coidado minucioso, como no caso do tema de Nina Simone «Feeling good», co que se abre o disco e co que consegue o plantexado no seu título facéndonos sentir ben, ao que hai que engadir outro tema de Marvin Gaye «How sweet it is», a canción do eterno pop italiano «Quando, quando, quando» na que se deixa acompañar pola brasileira Nelly Furtado ou «Song for you» de Leon Russell.

Tras rematar a súa exitosa xira, Michael Buble comezou a traballar nos Anxeles nas cancións que formarían parte deste novo traballo. Como resultado podemos escoitar unha abraiante mostra de forza, na que de novo sobresaie un talento musical forxado nos múltiples concertos dados noite tras noite en distintos lugares do mundo. En síntese un exemplo de que os clásicos da música americana están vivos, coa forza de décadas precedentes e cun pouco máis de vixencia, pois os arranxos sen perder pinga de bo gusto veñen marcados polas tendencias actuais.

Cyndi Lauper

«The body acoustic»

Temos de novo cunha novidade a unha das cantantes máis populares da década dos 80. Cyndi Lauper regresa con este disco no que da un toque acústico aos seus éxitos. Pero nesta volta para o seu nóveno disco de estudio a cantante americana rodeouse de colaboradores da talla de Jeff Beck, Shaggy, Sarah McLachlan, Ani DiFranco, Vivian Green ou Adam Lazzara.

Como soe acontecer neste tipo de plantexamentos musicais o disco contén algún materil inédito. Concretamente dous temas novos como son «I'll be your river» no que colabora Vivian Green, e noutro titulado «Above the clouds» o guitarrista de blues Jeff Beck acompaña á veterana cantante.

Cyndi regresa deixando patente que para quen a puidera ter esquecido ou non valorado a súa aportación á música debe plantexarse os seus formulamentos trala escoita deste disco. Nel atopamos como cun éxito similar é capaz de fusionarse con artistas tan diversos, ao tempo que a neiorquina interpreta en solitario novas versións de «Shine», «Fearless», «She Bop» e «True Colors». Podemos disfrutar con este exercicio de revisión da súa voz e dos temas que a levaron a ocupar un lugar destacado na música, recomendable se cabe polo formato acústico deste traballo que dota de maior emoción a esta revisión sonora.

Corinne Bailey Rae

«Corinne Bailey Rae»

Un traballo homónimo é o primeiro disco co que esta rapaza británica ven de asombrar á crítica

musical de todo o mundo. Dende Leeds esta rapaza de 26 anos que parece vivir para fusionar cunha dozura inusitada o soul e o jazz ofrécenos con humildade os temas deste disco. Dende o primeiro momento xorden as comparacións con grandes voces dos devanditos xéneros musicais soul e rara é a reseña musical na que non se deixa caer o nome de Billie Holiday ou o de Erykah Baduh.

O percorrido na música de Corinne é de longa traxectoria e ten os seus inicios na adolescencia en coros de igrexas, pero tamén pasa polo gusto polos Led Zeppelin, das bandas femininas de rock dos 90 ou ben a creación da súa banda feminina de rock, ou os seus xoguetos cunha banda local de jazz. O caso é que tras deambular polos distintos paos dos xéneros musicais Corinne encontrou o momento para sacar este disco, no que hai admiración polos clásicos algo que se deixa notar na súa composición, da que destaca que son temas actuais que destilan a esencia dos vellos temas soul e jazz. De momento moitos dos temas aquí incluídos xa posúen esa etiqueta de clásicos, trala primeira escoita algo que se fai máis que evidente con cancións como «Just like a star».

Combinación perfecta de xuventude, concisión, modestia, dozura e beleza para unha carreira musical que haberá que seguir nos vindeiros anos. ■

As novas que nos chegan

Baraxeiro

DO VELLO RIBADEO, recolle traballos sobre esta histórica vila ao longo de trinta anos do investigador e político, que mesmo foi Alcalde da súa vila entre 1987 e 1995, **Eduardo Gutiérrez**. A edición é da Agrupación Cultural Francisco Lanza, entidade que o autor tamén dinamizou e presidiu un tempo. Atopamos aquí un total de vinte traballos que xa viran a luz en publicacións locais arredor de diversos temas: Castelao e o nacionalismo ribadense, Francisco Lanza e a súa obra, a prensa local, a porta da vila e a torre do reloxo, o deporte e o fútbol, a parroquia de Rinlo, a resistencia á sublevación franquista, e algún pregón de festas Patronais, entre outros temas.

BETANZOS NA HISTORIA, en fermosa e coidada edición de A Nosa Terra, é un paseo histórico por unha das vedrañas cidades do Reino de Galiza que o autor, **Xesús Torres Regueiro**, coordinador de A Xanela, nos vai relatando en primeira persoa como se a cidade contase a súa biografía. A pequena publicación, de 90 páxinas, leva na capa un fermoso deseño de Urbano Lugrís e está adubada de interesantes mapas, ilustracións e fotografías que axudan a comprender mellor a historia desta vila medieval, unha das sete cidades do antigo Reino.

ANTOLÍN FARALDO, "conferenza pronunciada o día 22 de xullo do 1953 no Centro Galego de Bós Aires" por **Rodolfo Prada** ao cumprirse o centenario da morte do betanceiro Faraldo e editada ao ano seguinte polo Centro Betanzos da capital arxentina, ven de ser reeditada en decembro pola nosa Asociación Cultural Vella. Trátase dunha edición facsimilar realizada con motivo do centenario do Centro Betanzos de Bos Aires, á que se acompaña un limiar de Xesús Torres. No momento da publicación eran escasos os estudos sobre o líder civil da Revolución de 1846 e ao ser publicada na emigración apenas era coñecida entre nós.

MIGUEL TORGA é unha homenaxe poética do noso colaborador **João de Castro Nunes** ao desaparecido escritor portugués nun pequeno folleto que recolle un "Tríptico" de sonetos e "Torga... em toscó (Político)", nove sonetos en total que o autor dedica à Maria de Lourdes "que, mais do que eu, apreciava a Poesia de Torga." Van precedidos por outro soneto, "Poetas". Todos os poemas aquí recollidos foran publicados con anterioridade nos xornais portugueses *O Primeiro de Janeiro* e *o Jornal de Arganil*, responsábel da actual edición.

CRONOLOGIA E OUTROS POEMAS, é o novo poemario de Cristino Cortes, autor residente en Lisboa que xa ten asomado coa súa obra nesta sección. Divídese o libro en dous apartados: "Tempus Fugit: 33 sonetos sobre o fluir do tempo" e "Outros poemas" e leva un prefácio de Manuel Simões. O poeta vese atrapado nos sonetos pola ansiedade que lle produz o inexorable paso do tempo. Se ben é certo que o apartado dos 33 sonetos xa vira a luz en *Sonetos (In)temporais*, este libro só tivera distribución comercial no Brasil (aínda que nós tivemos acceso a el por xentileza do autor) polo que se poden considerar inéditos nesta banda do Atlántico. A edición, coidada e fermosa, é da lisboeta Livro Aberto.

LE LIVRE DUPÈRE / O LIVRO DO PAI, tamén de Cristino Cortes, en edición bilingüe portuguesa-francesa ven de aparecer en Francia editado por Les Presses Littéraires. Autoantoloxía da obra poética deste autor que "Quisera de mim como meu deixar / Não riqueza ouro que frutificasse / - Mas um poema que alguém cantar pudesse / Uma flor que grato fosse aspirar..." Jean-Paul Mestas ocupouse da versión francesa deste ramallíño de dezaseis poemas que se aspiran gratamente.

ZECA AFONSO. ANTES DO MITO, de **António dos Santos e Silva**, aproxímanos á personalidade do que foi grande cantautor portugués na etapa de estudos en Coimbra. Santos Silva, o Toneca, compartiu aulas, morada e vivencias cotiás durante os anos de formación e xuventude co Zeca, mesmo cando este era xa un xovencísimo «marido sen vocación» e pai do primeiro fillo. Sete anos (1946-1953) de convívio fraterno, compartindo estreiteces económicas e limitacións dun tempo difícil. Publicado por MinervaCoimbra no 2000, chéganos agora esta obra na que o autor se rebela diante do nome mítico, erguido a pedestais, dando nome a rúas e escolas, e medio século despois desexa dar a coñecer aos admiradores as memorias que garda daquel «irmão do peito» que foi para el o Zeca Afonso. Abúlico e disperso, despistado e intuitivo, indeciso e reservado, mal estudante, amigo das brincadeiras, defensor da praxe ou «Lei» dos estudantes de Coimbra e tamén do «proibido proibir», seductor e engaiolante. «Eras igual a nós / Não fora o canto...»

MEMÓRIA DE JOÃO GARCIA BACELAR é un romance de **Idalécio Cação** que tenta achegarse a través de distintos personaxes populares á historia das terras gandraesas da Tocha, poboación fundada no litoral gandarés polo galego João Garcia Bacelar, figura controversa na memoria da xente e que serve de nexo de unión ás peripecias de loita de persoas que poboaron estas terras. Como curiosidade, A Xanela, "uma revista honesta", está presente (páx. 96) na lembranza do narrador, non en balde Cação ten colaborado nestas páxinas. Obrigados, amigo Idalécio!

PAMPILHOSA Uma Terra e Um Povo achegou unha nova entrega no pasado decembro, que fai o número 24. Editada polo GEDEPA dedica a capa e boa parte deste número á figura de Inês de Castro (de raigame galega) con motivo dos 650 anos da súa morte. Outros temas que trata son a fabricación artesanal de palillos en Lorvão, a violoncelista Guilhermina Suggia ou A festa na Mealhada.

CERVANTES EM PORTUGAL asinado polo chileno **D. José Toribio Medina** e o portugués **Joaquim de Montezuma de Carvalho** ven celebrar o IV centenario da edición princeps do Quixote en Portugal. Esta obra de alento coleitivo baixo o impulso de Montezuma de Carvalho está patrocinada polo Frente de Afirmación Hispanista de México e editada en Portugal pola Nova Vega. O groso das súas 210 páxinas corresponden a dez artigos que Montezuma de Carvalho publicara sobre Cervantes na prensa portuguesa. Ademais do desaparecido historiador chileno acompañan a Montezuma nesta empresa a "grata compañía da cavalaria andante" de José Enrique Rodó e Carlos Páez Vilaró (Uruguai), Aquilino Ribeiro, João de Castro Nunes e António Manuel Couto Viana (Portugal), San Tiago Dantas e Olavo Bilac (Brasil), Fredo Arias de la Canal (México), Rubén Darío (Nicaragua) —que abre e pecha cos poemas que dedicou a Cervantes e a don Quixote— e Carmen Castro (Espanha). Montezuma quere reivindicar a estadia de Cervantes como soldado en Portugal, onde "andou a matar os nossos como Camões andou a matar mouros", amou unha portuguesa e tivo unha filla, Isabel, e escribciu a maior parte de "La Galatea". "A Espanha e certa erudição miudinha davam -dão- a impresión de que seria vergonha Cervantes ter estado en Portugal."

C/ Rollo, 34 · Tel. 981 772010 · BETANZOS

DISCO-BAR

TROUZA

Rosalía de Castro, 6-8
BETANZOS

BANCA
CAFÉ

Rúa do Castro, 2
Betanzos dos Cabaleiros
Teléfono 981 77 36 69

B E T A N Z O S

O PICHHO CAROLO
ADEGA

SOPORTAIS DA FONTE DE UNTA, 10
B E T A N Z O S

ártabros
Enseñanza Técnica Superior

Rúa da Pescadería, 2
Tel. 981 77 26 72 · Fax 981 77 47 34
15300 BETANZOS (A Coruña)

Centro do pé
Podóloga

Avda. de Castilla, 51-53 · Entresuelo A · 15300 Betanzos
Teléfono 981 773 279

DONÍN

LIBRERÍA   PAPELERÍA

Rúa do Rollo, 32 · 15300 BETANZOS (A Coruña)
Tel. 981 772649 · E-mail: libreriadonin@telefonica.net

FERRETERÍA
ROQUE
MENAXE

MATERIAL ELÉCTRICO

Distribuidor: **CAMPING-GAS**
COPIA DE CHAVES
CERRALLERÍA · FERRAXES

Avda. Xesús García Naveira, 36
Tel. 981 773253 · BETANZOS

Carta de Café
Doces caseiros

Café Plaza

Venta de billetes do
Grupo Alsa Enatcar

Avda. de Castela, 2 · BETANZOS
Teléfono 981 77 27 45

R/ Valdoncel, 16
15300 BETANZOS
Teléfono 981 774798

MARÍA LÓPEZ JUNQUERA
JORGE DÍAZ SÁNCHEZ
clínica veterinaria
valdoncel

Almacenes **ROYAL, S.L.**

A SUA CASA EN PINTURAS

EN PINTURAS BRUGUER,
PREZOS SEN COMPETENCIA

Avda. Fraga Iribarne, s/n · Tel. 981 772714
Fax 981 772600 · 15300 BETANZOS

Fincas
DoCastro

Se merca ou vende. Consúltenos!

981 773636 Rúa do Castro, 17-1º

MUSEO DAS MARIÑAS
-Excmo. Concello de Betanzos-

Aberto tódolos días
de 10 a 13 e de 16 a 20 h.

NOVIDADES XERAIS

Susos de Toro
Home sen nome

Suso de Toro
Home sen nome

XERAIS

xerais@xerais.es • <http://www.xerais.es>

PAPELERÍA
LIBRERÍA
REGALOS
IMPORTACIÓN

ESTANCO

Valdoncel, 91
(Ponte Nova)
Tel. 981 770201
BETANZOS

JARUME
FOTOGRAFÍA

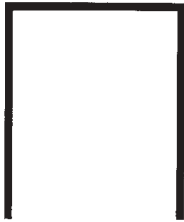
Plaza Alfonso IX, 10
Teléfono 981 770952 · BETANZOS

FERRETERÍA
José Luis
BUTANO

Na mesma Porta da Vila
Plateiros, 1 · BETANZOS
Tels. 981 770410 - 981 772661

EIRA VELLA

Asociación Cultural
BETANZOS